

การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านและวิถีพุทธในการบำบัดผู้ติดยาเสพติด
เพื่อความมั่นคงทางสังคม จังหวัดร้อยเอ็ด

An Application of Local Wisdom and Buddhism in Drug Addict Treatment for
Social Security in Roi Et Province

ปิยะสุตา เพชรอาเวช¹, พัชรีย์ ศิลารัตน์², พระครูวิจิตรปัญญาภรณ์³,
สิริวุฒิ รัชมีฉาย⁴, อาคม อุโคตร⁵

Piyasuda Pecharawech¹, Patcharee Sirarat², Phrakruvichitpanyaporn³

Siriwudh Russamechay⁴, Arkom Ukot⁵

ทำวิจัยเมื่อ พ.ศ. 2562

Email : aom101078@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อสังเคราะห์ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการบำบัดผู้ติดยาเสพติด 2) เพื่อวิเคราะห์หลักวิถีพุทธในการบำบัดผู้ติดยาเสพติด 3) เพื่อสร้างรูปแบบการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านและวิถีพุทธในการบำบัดผู้ติดยาเสพติด 4) เพื่อนำเสนอรูปแบบการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านและวิถีพุทธในการบำบัดผู้ติดยาเสพติดเพื่อความมั่นคง จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นการวิจัยแบบ

^{1,3} มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

^{1,3} Mahamakut Buddhist University Roi Et Campus, Thailand.

² มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

² Mahachulalongkonrajavidyalaya University, Thailand.

⁴ มหาวิทยาลัยรังสิต

⁴ Rungsit University, Thailand.

⁵ นักวิจัยอิสระ จังหวัดร้อยเอ็ด

⁵ Independent Researcher. Roi Et Province, Thailand.

*ได้รับบทความ: 14 ธันวาคม 2562; แก้ไขบทความ: 10 กุมภาพันธ์ 2563; ตอบรับการตีพิมพ์: 18 กุมภาพันธ์ 2563

Received: December 14, 2019; Revised: February 10, 2020; Accepted: February 18, 2020

ผลงานวิธี เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ จากนั้นนำผลการวิจัยมาวิเคราะห์และพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า 1. การนำภูมิปัญญาพื้นบ้านสำหรับการบำบัดผู้ติดยาเสพติดเป็นเรื่องสำคัญและเป็นเรื่องใกล้ตัว การภูมิปัญญาพื้นบ้านในการบำบัดผู้ติดยาเสพติดเป็นการนำสิ่งที่มีรอบกายมาปรับใช้นั้นทำให้เกิดการเห็นคุณค่าของความเป็นท้องถิ่น 2. การนำวิถีพุทธมาประยุกต์ใช้ในการบำบัดยาเสพติดเป็นสิ่งที่สำคัญและให้จัดทำหลักสูตรเกี่ยวกับการนำคำสอนทางพระพุทธศาสนาไปให้หน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการบำบัดยาเสพติด โดยการกำหนดหัวข้อการอบรมไม่น่าเบื่อมีเนื้อหาที่ทันสมัยเพื่อดึงดูดให้ผู้ติดยาเสพติดเข้าร่วมการอบรม 3. รูปแบบการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านและวิถีพุทธในการบำบัดผู้ติดยาเสพติด 1)การนำภูมิปัญญาพื้นบ้านมาประยุกต์ในการบำบัดยาเสพติด 2)การนำวิถีพุทธมาประยุกต์ใช้ในการบำบัดยาเสพติด 4. การนำเสนอรูปแบบการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านและวิถีพุทธในการบำบัดผู้ติดยาเสพติด ให้นำเสนอโดยการจัดทำเป็นหลักสูตรอบรมโดยให้มีเนื้อหาที่มีการสอดแทรกคำสอนทางพระพุทธศาสนาและตัวอย่างประกอบที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม จัดอบรมวิทยากรที่จะไปบรรยายเพื่อเตรียมความพร้อมในการไปบรรยายให้ผู้ติดยาเสพติดได้รับความรู้ตรงตามหลักสูตรที่กำหนด จัดระดับของเนื้อหาและความเข้มข้นของหลักสูตรให้สอดคล้องกับวัยวุฒิและคุณวุฒิของผู้ที่ติดยาเสพติด

คำสำคัญ : 1. ภูมิปัญญาพื้นบ้านและวิถีพุทธ 2. การบำบัดผู้ติดยาเสพติด 3. ความมั่นคงทางสังคม

ABSTRACT

The objectives of the research article were 1) to synthesize the local wisdom in drug addict treatments, 2) to analyze the principles of Buddhist ways in drug addict treatments, 3) to create a formality in applying the local wisdom and Buddhist ways in drug addict treatments, 4) to present the formality of applying the local wisdom and Buddhist ways in drug addict treatments for security in Roi Et province. It is a research method. The research instruments were Questionnaire and interview form. The research results were then analyzed and analyzed for descriptive analysis.

The results of the research were as follows: 1.The application of local wisdom in drug addict treatments is an important issue, utilizing things around us. This regards the value of locality. 2.The applying of Buddhist ways in drug addict treatment is a prominent issue. A course about Buddhist Teachings is proposed for those authorities and organizations concerning drug addict treatments, the contents

of which should be modern, not boring but attractive for those drug addicts to participate. 3. The patterns of application of folk wisdom and Buddhist ways in the treatment of drug addicts, 1) Applying local wisdom to the treatment of drug addiction, 2) the application of Buddhist ways in the treatment of drug addiction 3. The formality of applying local wisdom and Buddhist ways in drug addict treatments is to formulate a training course with contents on Buddhist Teachings and concrete examples. The speakers of the course must be trained to ensure that those addicts get the right knowledge. The level and intensity of the contents must be suitable for the age range and qualification of the addicts.

Keywords : 1. Local Wisdom and Buddhism 2. Drug Addict Treatment 3. Social Security

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

ในปัจจุบันปัญหายาเสพติดเป็นปัญหาที่สำคัญซึ่งเกิดขึ้นกับทุกประเทศในโลกไม่ว่าจะเป็นประเทศที่ร่ำรวยหรือประเทศที่ยากจนและมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ด้วยความร้ายแรงของปัญหา ยาเสพติดที่แพร่ระบาดอย่างหนักองค์การสหประชาชาติได้เห็นความสำคัญของปัญหา ยาเสพติดจึงได้ จัดตั้งองค์กรพิเศษเพื่อประสานความพยายามไปยังประเทศต่างๆ เพื่อหาทางป้องกันปราบปรามและ แก้ไขและมีมติกำหนดให้วันที่ 26 มิถุนายนของทุกปี เป็นวันต่อต้านยาเสพติด และต่อมา คณะรัฐมนตรีของไทยได้มีมติในที่ประชุมวันที่ 14 มิถุนายน 2531 กำหนดให้วันที่ 26 มิถุนายนของ ทุกปีเป็นวันต่อต้านยาเสพติดของไทยเช่นเดียวกัน (ชูชัย โง้วศิลปศาสตร์, 2547 : 1) แต่ปัญหา ยาเสพติดก็ไม่หมดไปจากสังคมกลับมีปริมาณการผลิตที่เพิ่มขึ้นประเทศไทยยังถูกมองว่าเป็นแหล่งผลิต เฮโรอีนและยังมีแหล่งผลิตกัญชาที่มีรสชาติที่ดีที่สุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือในเขตจังหวัดนครพนม มุกดาหาร สกลนคร โยโสธร อุตรดิตถ์ ซึ่งมีการลักลอบซื้อขายกัญชากันอย่างแพร่หลายทั้งคนไทยและ ต่างชาติซึ่งสามารถซื้อขายง่ายและราคาไม่แพง (กรรณิกา ศรีสัตย์รสนา, 2542 : 1)

ปัญหาการค้าและการแพร่ระบาดของยาเสพติดในพื้นที่ปรากฏอย่างต่อเนื่องเนื่องจาก ประการแรกผู้เสพยาใหม่เพิ่มจำนวนมากขึ้นพร้อมทั้งพัฒนาตัวเองเป็นผู้เดินยาผู้ลำเลียงยาหรือนักค้า รายย่อย (นักค้ารายย่อยส่วนมากจะเป็นกลุ่มเด็กและเยาวชนซึ่งอาศัยค้าเพื่อเสพ) ประการที่ 2 ผู้ผ่านการบำบัดรักษา ยาเสพติดยังคงกลับมา มีพฤติกรรมเสพยาเสพติด (ผู้เสพยาซ้ำ) ประการที่ 3 นักค้าจาก ประเทศเพื่อนบ้านเข้ามา มีบทบาทในการจัดส่งยาเสพติดให้กับนักค้า ยาเสพติดในพื้นที่มากขึ้น ประการ ที่ 4 นักค้ารายย่อยเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะนักค้ารายใหม่ ประการสุดท้าย นักค้ากลุ่มเดิมและกลุ่ม ผู้ต้องขังที่พ้นโทษกลับมา มีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติดอีก ผู้ต้องขังในเรือนจำบางกลุ่มยังพบ

พฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติดทั้งเสพติดทั้งเสพติดและสั่งการเครือข่ายนอกเรือนจำชนิดยาเสพติดที่มีการค้าและแพร่ระบาดในพื้นที่ส่วนใหญ่ยังคงเป็นยาบ้ากัญชาแห่งสารระเหยกระท่อมและยาไอซ์ ปัญหายาเสพติดอาจมีส่วนชักนำให้เกิดปัญหาสังคมและเป็นที่มาของปัญหาอื่นๆ จึงมีนโยบายป้องกันปราบปรามและให้การบำบัดรักษาฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดโดยให้การบำบัดรักษาแก่ผู้ที่สมัครใจเข้ารับการรักษาทันทีภาครัฐและเอกชนซึ่งการบำบัดรักษาเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยเหลือผู้ที่ติดยาเสพติดให้กลับมาใช้ชีวิตได้อย่างคนปกติทั่วไป

นอกจากนี้ยังมีวัดในทางพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นศูนย์รวมใจของชุมชนจึงตระหนักดีว่าปัญหายาเสพติดจะทำให้เกิดความอ่อนแอทางสังคมจึงทำให้มีพระสงฆ์ที่ต้องการหาวิธีช่วยเหลือบุคคลที่ติดยาเสพติดเหล่านั้นให้พ้นทุกข์และยังเป็นการตอบแทนสังคมที่ได้ช่วยเหลืออุปถัมภ์พระพุทธศาสนาตลอดมาโดยให้การบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด โดยอาศัยการรักษาโดยการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านยาสมุนไพรและการนำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาใช้ในการบำบัดรักษาทางจิตใจซึ่งเป็นการบำบัดที่ได้ผลที่ดีเยี่ยมโดยอาศัยความศรัทธาในพระพุทธศาสนาเพื่อเสริมกำลังใจให้ผู้ติดยาเสพติดเกิดความสำนึกที่ดีมีความรับผิดชอบต่อตนเองและชุมชนเพราะศาสนามีข้อบัญญัติต่างๆ ยึดถือปฏิบัติเป็นพื้นฐานด้านการดำรงชีวิตไม่ว่าจะเป็นศาสนิกชนหรือนักบวชที่จะต้องยึดถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัดทำให้ผู้ที่คิดหรือเกี่ยวข้องกับยาเสพติดจำเป็นต้องหลีกเลี่ยงในปัจจุบันปัญหายาเสพติดเป็นปัญหาที่สำคัญซึ่งเกิดขึ้นกับทุกประเทศในโลกไม่ว่าจะเป็นประเทศที่ร่ำรวยหรือประเทศที่ยากจนและมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ด้วยความร้ายแรงของปัญหายาเสพติดที่แพร่ระบาดอย่างหนักองค์การสหประชาชาติได้ให้ความสำคัญของปัญหายาเสพติดจึงได้จัดตั้งองค์กรพิเศษเพื่อประสานความพยายามไปยังประเทศต่างๆ เพื่อหาทางป้องกันปราบปรามและแก้ไขและมีมติกำหนดให้วันที่ 26 มิถุนายนของทุกปีเป็นวันต่อต้านยาเสพติดและต่อมาคณะรัฐมนตรีของไทยได้มีมติในที่ประชุมวันที่ 14 มิถุนายน 2531 กำหนดให้วันที่ 26 มิถุนายนของทุกปีเป็นวันต่อต้านยาเสพติดของไทยเช่นเดียวกัน (ชูชัย โง้วศิลปศาสตร์, 2547 : 1) แต่ปัญหายาเสพติดก็ไม่หมดไปจากสังคมกลับมีปริมาณการผลิตที่เพิ่มขึ้นประเทศไทยยังถูกมองว่าเป็นแหล่งผลิตเฮโรอีนและ ยังมีแหล่งผลิตกัญชาที่มีรสชาติที่ดีที่สุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือในเขตจังหวัดนครพนม มุกดาหาร สกลนคร ยโสธร อุตรดิตถ์ ซึ่งมีการลักลอบซื้อขายกัญชากันอย่างแพร่หลายทั้งคนไทยและต่างชาติซึ่งสามารถซื้อขายง่ายและราคาไม่แพง(กรรณิกา ศรีสัตยรรสนา, 2542 : 1)

จากข้อมูลดังที่กล่าวมาทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาการนำเอาภูมิปัญญาพื้นบ้านที่มีอยู่เดิมในท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์โดยการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านและวิถีพุทธในการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด ซึ่งมีการนำเอาสมุนไพรพื้นบ้านมาใช้ในการรักษาออกจากรูปแบบการนำเอาธรรมะมาช่วยบำบัดทางด้านจิตใจหรืออาจจะกล่าวได้ว่าเป็นการผสมผสานภูมิปัญญาที่มีอยู่แล้วให้มีประสิทธิภาพในการบำบัดมากยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นการดำเนินการแบบเส้นขนานคือควบคู่กันไปทำให้ผู้เข้ารับการบำบัด มีความ

เชื่อมั่นและมีขวัญกำลังใจที่ดีกล้าจะเผชิญต่ออุปสรรคที่จะเข้ามาในชีวิตและยอมรับสิ่งนั้นโดยไม่หาทางออกด้วยการเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับ ยาเสพติดอีกจึงเป็นภูมิปัญญาที่น่าสนใจและเป็นแนวทางในการพัฒนาเพื่อให้เกิดความมั่นคงทางสังคม จังหวัดร้อยเอ็ดต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อสังเคราะห์ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการบำบัดผู้ติดยาเสพติด
- 2.2 เพื่อวิเคราะห์หลักวิถีพุทธในการบำบัดผู้ติดยาเสพติด
- 2.3 เพื่อสร้างรูปแบบการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านและวิถีพุทธในการบำบัดผู้ติดยาเสพติด
- 2.4 เพื่อนำเสนอรูปแบบการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านและวิถีพุทธในการบำบัดผู้ติดยาเสพติดเพื่อความมั่นคง จังหวัดร้อยเอ็ด

3. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

- 3.1 ได้ทราบผลสังเคราะห์ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการบำบัดผู้ติดยาเสพติด
- 3.2 ได้ทราบผลวิเคราะห์หลักวิถีพุทธในการบำบัดผู้ติดยาเสพติด
- 3.3 ได้รูปแบบการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านและวิถีพุทธในการบำบัดผู้ติดยาเสพติดเพื่อความมั่นคง จังหวัดร้อยเอ็ด

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี การวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียน/นักศึกษาคือช่วงอายุ 16-19 ปี ที่เข้ารับการบำบัดกับสาธารณสุขจังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 328 คน โดยเลือกแบบเจาะจงจากอำเภอที่มีอัตราผู้ติดยาเสพติดจำนวนมากที่สุด 5 อันดับแรก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิจัยเชิงคุณภาพโดยรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มของผู้มีส่วนได้เสีย จากนั้นนำผลการวิจัยมาวิเคราะห์และพรรณนาวิเคราะห์

5. ผลการวิจัย

5.1 ผลการวิจัยเชิงปริมาณ

- 5.1.1 ผู้ตอบแบบสอบถามได้รับความรู้เรื่องยาเสพติดจากสื่อโทรทัศน์มากเป็นลำดับที่ 1 เมื่อเทียบกับสื่ออื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 89.6 รับรู้เรื่องยาเสพติดเป็นลำดับที่ 2 เมื่อเทียบกับสื่ออื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 10.4 การรับรู้เรื่องยาเสพติดจากสื่อหนังสือพิมพ์เป็นลำดับที่ 1 เมื่อเทียบกับสื่ออื่นๆ

คิดเป็นร้อยละ 55.2 รับรู้เรื่องยาเสพติดจากสื่อหนังสือพิมพ์เป็นลำดับที่ 2 เมื่อเทียบกับสื่ออื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 15.3 คนรับรู้เรื่องยาเสพติดจากสื่อวิทยุเป็นลำดับที่ 1 เมื่อเทียบกับสื่ออื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 15.6 รับรู้เรื่องยาเสพติดจากสื่อวิทยุเป็นลำดับที่ 2 เมื่อเทียบกับสื่ออื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 14.9 สาเหตุที่ทำให้ผู้ตอบแบบสอบถามติดยาเสพติดมากที่สุดคือ อยากรู้อยากลอง คิดเป็นร้อยละ 51.19 รองลงมาคือเพื่อนชักชวน คิดเป็นร้อยละ 4.39

5.1.2 ความคิดเห็นต่อการบำบัดยาเสพติดโดยใช้ภูมิปัญญาและวิถีพุทธ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.62$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อมีความเห็นต่อการบำบัดยาเสพติดโดยใช้ภูมิปัญญาและวิถีพุทธตามลำดับมากทุกข้อ ได้แก่ ยาเสพติดทำให้ชีวิตมัวหมองหมดอนาคต ($\bar{X} = 4.52$) การเสพยาเสพติดทำให้เกิดปัญหาสังคม ($\bar{X} = 4.35$) ครอบครัวคือกำลังใจที่ดีที่สุดในการเลิกยา ($\bar{X} = 4.29$) พร้อมจะเลิกยาเสพติดโดยใช้หลักวิถีพุทธ ($\bar{X} = 4.23$)

5.2 ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

5.2.1 ผลการสังเคราะห์ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการบำบัดผู้ติดยาเสพติด การวิเคราะห์หลักวิถีพุทธในการบำบัดผู้ติดยาเสพติดผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลผลการสังเคราะห์ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการบำบัดผู้ติดยาเสพติดผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลชุดวิทยุมจากเอกสารที่เกี่ยวข้องงานวิจัย ทั้งจากสื่อสิ่งพิมพ์วิชาการ เอกสารของหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์จากเว็บไซต์ รวมทั้งได้ศึกษาข้อมูลปฐมภูมิจากการสังเกต การสัมภาษณ์ และการวิจัยในระยะที่ 1 เพื่อหาแนวทางในการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านและวิถีพุทธในการบำบัดผู้ติดยาเสพติดเพื่อความมั่นคงทางสังคม จังหวัดร้อยเอ็ด ใช้วิธีการสนทนากลุ่ม จากผู้ที่เกี่ยวข้องในการบำบัดผู้ติดยาเสพติดเป็นเรื่องสำคัญ เป็นเรื่องใกล้ตัว ดังนั้น ควรได้นำสิ่งที่ใกล้ตัว สิ่งรอบข้างมาปรับใช้ การสังเคราะห์ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการบำบัดผู้ติดยาเสพติด เป็นอีกเรื่องที่สำคัญในการบำบัดผู้ติดยาเสพติด ซึ่งภูมิปัญญาพื้นบ้านในการบำบัดผู้ติดยาเสพติดที่ผู้วิจัยและคณะได้สังเคราะห์ ประกอบด้วย 1)วิธีการที่ลดความวิตกกังวลใจ ลดพฤติกรรมความเครียด โดยใช้ศาสตร์ทางการนวด(Massage) โดยมีการนวดแผนไทย การนวดฝ่าเท้า การนวดคลายเครียด นวดประคบ สมุนไพรในการลดความตึงเครียด ช่วยผ่อนคลาย ประกอบด้วย สมุนไพรที่มีกลิ่นหอมอ่อนๆ ทั้งนี้เพื่อให้สมุนไพรเข้าสู่ร่างกายได้ดี วิธีหนึ่งคือการอบสมุนไพร เป็นต้น 2)วิธีการลดการอยากยา หรือเสียนยา โดยใช้มะนาวซึ่งเป็นไม้ผลชนิดหนึ่ง ผลมีรสเปรี้ยวจัด จัดอยู่ในกลุ่มผลประโยชน์ ที่สำคัญยังเป็นผลไม้ที่มีคุณค่าทางโภชนาการและทางการแพทย์ หากในส่วนที่ติดบุหรี่ยา จะใช้สมุนไพร “หญ้าดอกขาว” ซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีว่ามีสรรพคุณช่วยลดความอยากบุหรี่ยา หลังจากถูกบรรจุเข้าสู่บัญชียาหลักแห่งชาติ พ.ศ. 2554 ซึ่งนอกจากจะเป็นสมุนไพรที่ช่วยให้คนติดบุหรี่ยาเลิกบุหรี่ยาได้ ซึ่งเป็นสมุนไพรที่หาได้ในท้องถิ่น

ส่วนการวิเคราะห์หลักวิถีพุทธในการบำบัดผู้ติดยาเสพติดนั้น พบว่า หากครอบครัวและหรือผู้ที่เสพยาเสพติด ยึดหลักศีล 5 ทุกอย่าง จะไม่มีปัญหาใดๆ ตามมา แต่ในเมื่อผลเกิดขึ้นแล้วย่อม

มีหลักธรรมหรือวิธีพุทธ ในการบำบัดผู้ติดยาเสพติดได้ ประกอบด้วย 1)การทำสมาธิ กำหนดลมหายใจ การรู้จักตัว รู้จักตน 2)การใช้หลักธรรมอิทธิบาท 4 เป็นศัพทในพระพุทธศาสนา หมายถึง ฐานหรือหนทางสู่ความสำเร็จ หรือ คุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ คุณเครื่องสำเร็จสมประสงค์ ทางแห่งความสำเร็จ คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย มี 4 ประการ คือ (1)ฉันทะ (ความพอใจ) คือ ความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาจะทำให้ ได้ผลดียิ่งๆ ขึ้นไป (2)วิริยะ (ความเพียร) คือ ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อุตุน เอาจริงไม่ท้อถอย (3)จิตตะ (ความคิด) คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝึกฝั ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป (4)วิมังสา (ความไตร่ตรอง หรือ ทดลอง) คือ หมั่นใช้ปัญญา พิจารณาใคร่ครวญ ตรวจสอบหาเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัดผล คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง เป็นต้น

5.2.2 การสร้างรูปแบบการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านและวิธีพุทธในการบำบัดผู้ติดยาเสพติด

1) การนำภูมิปัญญาพื้นบ้านมาประยุกต์ในการบำบัดยาเสพติด ผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกพระสงฆ์ที่อบรมด้านคุณธรรมและจริยธรรมมีความเห็นเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาพื้นบ้านมาประยุกต์ในการบำบัดยาเสพติดว่า ให้นำวิธีรักษาและการบำบัดผู้ติดยาเสพติดตามภูมิปัญญาพื้นบ้านที่มีอยู่ในท้องถิ่นต่างๆ ได้แก่ การส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนในท้องถิ่นนำสมุนไพรที่มีคุณสมบัติในการรักษาและบำบัดยาเสพติดมาปลูกและขยายพันธุ์ให้มากขึ้น โดยอาจจะใช้พื้นที่สาธารณะเป็นที่เพาะปลูก เช่น โรงเรียนหรือวัด เป็นต้น จากนั้นนำมาผลิตเป็นยาเพื่อรักษาและบำบัดผู้ติดยาเสพติด

จากการสัมภาษณ์และความเห็นของพระสงฆ์มีความสอดคล้องกับผู้ปกครองของนักเรียนและนักศึกษาที่ติดยาเสพติด ในการนำสมุนไพรที่มีอยู่ในท้องถิ่นและในชุมชนมาทำเป็นยาบำบัดผู้ติดยาเสพติดเนื่องจากการรักษาโดยใช้ยาแผนปัจจุบันจะมีราคาสูง รวมถึงการรักษาที่ใช้วิธีภูมิปัญญาพื้นบ้านจะมีราคาที่ไม่สูงมากนัก ผู้ปกครองที่มีรายได้ไม่สูงมากสามารถที่จะนำผู้ติดยาเสพติดมารักษาได้

จากการสัมภาษณ์บุคลากรทางการศึกษาเห็นว่าควรนำองค์ความรู้เกี่ยวกับการรักษาและการบำบัดผู้เสพยาเสพติดนำไปบรรจุไว้ในหลักสูตรของการศึกษาตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงระดับมัธยมศึกษา เพื่อให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการรักษาผู้เสพยาติโดยใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านหรือสมุนไพรที่มีอยู่ในชุมชนให้นักเรียน ซึ่งส่วนใหญ่จะมีภูมิลำเนาอยู่ในท้องถิ่นนั้นๆ การเชิญปราชญ์ชาวบ้านหรือผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาชาวบ้านหรือนำสมุนไพรในการบำบัดผู้ติดยาเสพติดมาบรรยายให้นักเรียนฟัง

ผลการสัมภาษณ์ผู้แทนจากสาธารณสุขจังหวัดและผู้แทนจากกรมราชทัณฑ์มีความเห็นเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาพื้นบ้านมาใช้ในการบำบัดผู้ติดยาเสพติดที่ตรงกันที่จะผลักดันให้

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและมีการกิจในการบำบัดผู้เสพยาเสพติดนำไปกำหนดเป็นนโยบายและแผนการปฏิบัติงานที่ชัดเจน เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติที่เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล ส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนเห็นความสำคัญในการนำภูมิปัญญาพื้นบ้านมาใช้ในการรักษาและบำบัดผู้เสพยาเสพติด

2) การนำวิถีพุทธมาประยุกต์ใช้ในการบำบัดยาเสพติด จากการสัมภาษณ์พระสงฆ์ที่ทำหน้าที่อบรมด้านคุณธรรมและจริยธรรมควรนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาช่วยในการบำบัดผู้เสพยาเสพติด โดยการนำหลักสูตรเกี่ยวกับการนำคำสอนทางพระพุทธศาสนาไปให้หน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการบำบัดยาเสพติด หรือการให้ผู้ติดยาเสพติดมีโอกาสเข้าฟังพระธรรมเทศนาอย่างสม่ำเสมอ การให้พระสงฆ์ไปเทศนาธรรมกับนักเรียนหรือกลุ่มเยาวชนที่เป็นกลุ่มเสี่ยงที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดซึ่งจะเป็นการป้องกันหรือลดจำนวนผู้เสพยาเสพติดลง

ในความเห็นของผู้ปกครองของนักเรียนที่ติดยาเสพติดเกี่ยวกับการนำวิถีพุทธมาใช้ในการบำบัดและรักษาผู้ติดยาเสพติดว่า เป็นสิ่งที่ดียิ่งที่จะนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนามาช่วยในการขัดเกลาจิตใจผู้ติดยาเสพติดให้เกิดจิตสำนึกถึงผลของการที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ในส่วนของรูปแบบการนำเสนอวิธีการบำบัดโดยนำคำสอนทางพระพุทธศาสนานั้นต้องมีรูปแบบที่หลากหลายและไม่น่าเบื่อ และมีเนื้อหาที่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน เพื่อเป็นการดึงดูดความสนใจของผู้ติดยาเสพติด

ในส่วนความเห็นของบุคลากรทางการศึกษาต่อการนำวิถีพระพุทธศาสนาใช้ในการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดพบว่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษานำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่ช่วยการรักษาและบำบัดผู้เสพยาเสพติดบรรจุไว้ในหลักสูตร และเพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้นักเรียนเข้าไปเกี่ยวข้องกับหรือเสพยาติดควรให้ผู้บริหารสถานศึกษาให้ความสำคัญต่อการนำวิถีพระพุทธศาสนาใช้ในการอบรมสั่งสอนนักเรียน โดยการจัดกิจกรรมให้นักเรียนเข้าฟังเทศนาธรรมจากพระสงฆ์เป็นต้น

ผลจากการสัมภาษณ์ผู้แทนจากหน่วยงานราชการทั้งสองหน่วยงานคือ กรมราชทัณฑ์และสาธารณสุขจังหวัด พบว่าการนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาใช้ในการบำบัดและรักษาผู้เสพยาเสพติดได้มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องโดยจัดทำเป็นหลักสูตรการอบรมสำหรับผู้เข้ารับการบำบัดและรักษาอยู่แล้ว แต่ควรมีการปรับปรุงเนื้อหาและหลักธรรมคำสอนให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมในปัจจุบัน และให้มีพระสงฆ์จากวัดต่างๆ หมุนเวียนมาให้ความรู้เกี่ยวกับคำสอนพระพุทธศาสนา เพื่อไม่ให้ผู้เข้าอบรมรู้สึกเบื่อ

6. อภิปรายผลการวิจัย

6.1 การสังเคราะห์ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการบำบัดผู้ติดยาเสพติดการวิเคราะห์หลักวิถีพุทธในการบำบัดผู้ติดยาเสพติด กลุ่มตัวอย่างที่ให้ข้อมูลทั้งการตอบแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ให้

ความเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่าจำเป็นที่ต้องให้ความสำคัญต่อกระบวนการการบำบัดผู้ติดยาเสพติด โดยการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านและพุทธวิธีเข้าไปรวมในหลักสูตรบำบัดผู้ติดยาเสพติด ซึ่งการนำสิ่งที่มีรอบกายมาปรับใช้นั้นทำให้เกิดการเห็นคุณค่าของความเป็นท้องถิ่น ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นในการมองเห็นตัวมอตน มองจิตใจ รู้จักตนเองมากขึ้นว่าในชีวิตนี้ต้องการอะไร เพื่ออะไร อย่างไรก็ตาม ในขั้นตอนการบำบัดนั้นจำเป็นที่จะต้องเป็นผู้ที่สามารถเป็นหลักให้ผู้เสพได้อย่างแข็งแรง ไม่ว่าจะเป็นครอบครัว สิ่งแวดล้อม ด้วยอีกทั้ง สามารถถึงด้านบวกของแต่ละคนออกมาหากันให้ได้มากที่สุดเพราะพลังบวกจะเป็นจุดเริ่มต้นให้ผู้เสพยาอยากเปลี่ยนแปลงตัวเองให้ดีขึ้น สอดคล้องกับ อุบล เลี้ยววาริน (2542 : 29) ได้กล่าวไว้ว่า การบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดทางร่างกายโดยใช้สมุนไพรเป็นตัวยารักษาทางกายและใช้ธรรมะบำบัดทางด้านจิตใจ ซึ่งมีวัดหลายแห่งที่ให้การรักษาบำบัดผู้ติดยาเสพติดที่ต้องการจะเลิกเสพยาเสพติดโดยการประยุกต์ภูมิปัญญาพื้นบ้านและพุทธวิธีเข้าไปรวมกันในการบำบัดผู้ติดยาเสพติด

6.2 การสร้างรูปแบบการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านและวิถีพุทธในการบำบัดผู้ติดยาเสพติด การนำภูมิปัญญาพื้นบ้านมาประยุกต์ในการบำบัดยาเสพติด การนำวิถีพุทธมาประยุกต์ใช้ในการบำบัดยาเสพติดตามความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสียเห็นว่า เป็นสิ่งที่สำคัญและเสนอแนะให้จัดการทำหลักสูตรเกี่ยวกับการนำคำสอนทางพระพุทธศาสนาไปให้หน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการบำบัดยาเสพติด โดยการกำหนดหัวข้อการอบรมไม่น่าเบื่อมีเนื้อหาที่ทันสมัยเพื่อดึงดูดให้ผู้ติดยาเสพติดเข้าร่วมการอบรม การให้ผู้ติดยาเสพติดมีโอกาสเข้าฟังพระธรรมเทศนาอย่างสม่ำเสมอ การให้พระสงฆ์ไปเทศนาธรรมกับนักเรียนหรือกลุ่มเยาวชนที่เป็นกลุ่มเสี่ยงที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ซึ่งจะเป็นการป้องกันหรือลดจำนวนผู้เสพยาเสพติดลง นอกจากนี้ต้องการให้นำหลักสูตรเกี่ยวกับเรื่องยาเสพติดบรรจุไว้ในหลักสูตรการเรียนการสอนของทุกระดับ เริ่มตั้งแต่ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา และให้ผู้บริหารสถานศึกษา บุคลากรทางการศึกษาให้ความสนใจที่จะช่วยแก้ไขปัญหาคาติดยาเสพติดและการบำบัดผู้ติดยาเสพติด และให้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเป็นผู้ส่งเสริมและสนับสนุนในเรื่องงบประมาณและอำนวยความสะดวกในเรื่องการนำผู้ติดยาเสพติดเข้าร่วมการบำบัดยาเสพติด สอดคล้องกับ สมบูรณ์ สุขสำราญ (2527 : 37) ที่กล่าวว่า พระพุทธศาสนามีความสัมพันธ์อันใกล้ชิดกับวิถีชีวิตของคนไทย จัดเป็นสถาบันหนึ่งที่มีความสำคัญต่อสังคมไทยเป็นอย่างมาก ทำหน้าที่เป็นพลังที่สร้างสรรค์เป็นสถาบันขัดเกลาทางสังคม และสอดคล้องกับ ภัทรพร สิริกาญจน (2535 : 41) ที่กล่าวว่า บทบาทของพระสงฆ์ไม่มีเพียงแต่การอบรม สั่งสอนด้านศีลธรรมและนำประกอบพิธีกรรมทางศาสนาเท่านั้น แต่ยังมีการช่วยเหลือด้านวัตถุและพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในสังคมด้วย

6.3 การนำเสนอรูปแบบการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านและวิถีพุทธในการบำบัดผู้ติดยาเสพติดเพื่อความมั่นคง จังหวัดร้อยเอ็ด การนำเสนอรูปแบบการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านและวิถี

พุทธในการบำบัดผู้ติดยาเสพติด ให้นำเสนอโดยการจัดทำเป็นหลักสูตรอบรมโดยให้มีเนื้อหาที่มีการสอดแทรกคำสอนทางพระพุทธศาสนาและตัวอย่างประกอบที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม ส่วนวิทยากรที่จะไปบรรยายควรมีการอบรมเพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการไปบรรยายให้ผู้ติดยาเสพติดได้รับความรู้ตรงตามหลักสูตรที่กำหนด ให้มีการจัดระดับของเนื้อหาและความเข้มข้นของหลักสูตรให้สอดคล้องกับวุฒิและคุณวุฒิของผู้ที่ติดยาเสพติด เพื่อให้การอบรมเกิดประสิทธิภาพมากที่สุด และควรให้ผู้ปกครองเข้าไปมีส่วนร่วมในการนำเสนอรูปแบบ เพราะผู้ปกครองจะมีความเข้าใจและใกล้ชิดกับนักเรียนที่ติดยาเสพติดมากที่สุด ซึ่งกระบวนการการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองอาจจะเข้าไปช่วยในระหว่างการจัดอบรมให้แก่ผู้ติดยาเสพติด และเพื่อไม่ให้ผู้เข้าอบรมเกิดความรู้สึกเบื่อ การนำเสนอควรมีระดมความเห็นจากผู้ที่มีส่วนได้เสียเกี่ยวกับการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดเพื่อจะได้รับทราบถึงแนวทางการปฏิบัติและแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการนำเสนอ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระอธิการสุพิศ ทรงจิตร, สุทัศน์ ประทุมแก้ว, พระกัญจน์ แสงรุ่ง (2562 : 47) ได้ศึกษาการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการบำบัดและลดปัญหาการกระทำผิดซ้ำของเยาวชนติดยาเสพติด : กรณีศึกษา วัดโนนสูงวราราม ตำบลโนนสูง อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยและสาเหตุของการกระทำผิดซ้ำของเยาวชนติดยาเสพติดในสังคมไทยปัจจุบัน เกิดจากสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลง เช่น อิทธิพลจากเพื่อน ปัญหาครอบครัว ปัญหาของตัวเอง ช่วงเวลาที่เกิดภาวะเครียด ค่านิยมที่ผิดเกี่ยวกับการใช้สารเสพติด และสื่อต่างๆ ที่ส่งผลในปัจจุบัน 2) หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการบำบัดและลดปัญหาการกระทำผิดซ้ำของเยาวชนติดยาเสพติด ดำเนินการโดยใช้หลักพุทธธรรมมาเป็นแนวทางในลดปัญหาเพื่อให้ผู้กระทำผิดซ้ำได้รู้จักโทษของยาเสพติด เช่น อายมุข 6 หลักทศ 6 หลักคัมภีร์ในมงคล 38 ประการ เบญจศีลเบญจธรรม อริยสัจ 4 ขรवास 4 เป็นต้น 3) ประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการบำบัดและลดปัญหาการกระทำผิดซ้ำของเยาวชนติดยาเสพติด : กรณีศึกษา วัดโนนสูงวราราม ตำบลโนนสูง อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ โดยการนำการบำบัดด้วยสมุนไพรควบคู่กับการหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ ให้ผู้กระทำผิดได้นำหลักพุทธธรรมให้เป็นเครื่องเตือนใจในการดำเนินชีวิตในสังคมไม่กลับมากระทำผิดซ้ำอีก

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

7.1.1 การนำรูปแบบของการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านและวิถีพุทธในการบำบัดผู้ติดยาเสพติดไปใช้สำหรับการบำบัดผู้ติดยาเสพติด ควรให้ดำเนินการผ่านหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากจะมีระบบและกลไกที่จะให้การดำเนินงานการนำรูปแบบไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

7.1.2 ควรจัดเสนอให้กำหนดไว้ในแผนการพัฒนาจังหวัดร้อยเอ็ดเพื่อจะได้กำหนดให้มีหน่วยงานที่รับผิดชอบและมีงบประมาณที่เพียงพอสำหรับการดำเนินงาน

7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

7.2.1 ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้สถานศึกษาในจังหวัดร้อยเอ็ดทุกระดับและทุกแห่งนำรูปแบบของการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านและวิถีพุทธในการบำบัดยาเสพติดไปใช้สำหรับการบำบัดผู้ติดยาเสพติด

7.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

7.3.1 ควรทำการศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านและวิถีพุทธในการบำบัดผู้ติดยาเสพติดเพื่อความมั่นคงทางสังคม

8. เอกสารอ้างอิง

กรรณิกา ศรีสัตย์รสนา. (2542). การศึกษาการปฏิบัติงานตามมาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาของกรมสามัญศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง จังหวัดขอนแก่น. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ชูชัย ไช้วชิลาปาศาสตร์. (2547). การศึกษาการป้องกันและแก้ไขยาเสพติดในสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

พระอธิการสุพิศ ทรงจิตร, สุทัศน์ ประทุมแก้ว, พระกัญจน์ แสงรุ่ง (2562). การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการบำบัดและลดปัญหาการกระทำผิดซ้ำของเยาวชนติดยาเสพติด : กรณีศึกษา วัดโนนสูงวนาราม ตำบลโนนสูง อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ. วารสารบัณฑิตสาเกตปริทรรศน์. 4(2). 47-62.

ภัทรพร สิริกาญจน. (2535). หน้าที่ของพระสงฆ์ตามพุทธบัญญัติ : แนวคิดและบทบาทของพระคำเขียนสวนโณ ในการพัฒนาชุมชน. คณะศิลปศาสตร์ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สมบูรณ์ สุขสำราญ. (2535). พุทธศาสนากับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคม. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อุบล เลี้ยววาริณ. (2542). ผลของการฝึกอบรมตามแนวพุทธต่อจิตลักษณะและลักษณะทางพุทธของบุคคลในวัยผู้ใหญ่. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

9. คำขอบคุณ

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงสมบูรณ์ลงได้ด้วยความกรุณาและความช่วยเหลืออย่างสูงยิ่งจากสถาบันวิจัยญาณสังวร กองแผนงานและงบประมาณ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ที่สนับสนุนทุนวิจัยในครั้งนี้ พร้อมทั้งอำนวยความสะดวกในการดำเนินการวิจัยทุกขั้นตอนให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี ผู้เชี่ยวชาญอ่านและตรวจรายงานการวิจัยครั้งนี้ ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรสิทธิ์ ไกรสิน ดร.กัลยาดี แสงงาม อาจารย์ธานินทร์ สังฆะกาโร ที่กรุณาตรวจสอบเครื่องมือวิจัยในครั้งนี้ ขอขอบพระคุณผู้บริหารของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ที่สนับสนุนส่งเสริมให้คณาจารย์ได้จัดทำงานวิจัยเพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอน ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในพระคุณ และขอกราบขอบพระคุณด้วยความเคารพเป็นอย่างสูง

ขอขอบพระคุณนายเลิศบุศย์ กองทอง รองผู้ว่าราชการจังหวัดร้อยเอ็ด นายวิทยา โคตรท่าน พร้อมด้วยผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่กรุณาให้สัมภาษณ์ในข้อมูลระดับต่างๆ และอำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย อีกทั้งสละเวลาอันมีค่าให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ยิ่งในงานวิจัยชิ้นนี้

ประโยชน์และคุณงามความดีของงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบแก่ บิดา มารดา คุณครูบาอาจารย์ ที่ได้สั่งสอนอบรมจากอดีตจนถึงปัจจุบันตลอดผู้มีพระคุณทุกท่าน